

Izbija vsak dan razen sobot, nedelj
in praznikov.
Issued daily except Saturdays,
Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., PONEDELJEK, 29. MAJA (MAY 29), 1944 Subscription \$6.00 Yearly STEV.—NUMBER 105 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Zavezniške armade prodirajo proti Rimu po obrežnih cestah

Osem nemških vojaških divizij v pasti. Oddelki pete ameriške armade okupirali Cisterno in presekali dve glavni cesti. Osmo britska armada zasedla Aquino in Piedimonte, trdnjaviški točki ob Hitlerjevi črti. Angleške in ameriške bombe spet padale na nemška mesta in nacijske baze v okupiranih državah. Čez 10,000 Japoncev padlo v bitkah z britskimi in indijskimi četami pri Imphalu

Neapel, Italija, 29. maja.—Zavezniške armade se v ale po obrežnih cestah proti Rimu v novi ofenzivi in drobe odpor nemške sile. Okupirale so Ardeno, Cernano in Belmonte ter potisnile v past najmanj osem nemških vojaških divizij. Topniški oddelki bruhajo izstrelke na casilinsko cesto.

Pehotne in oklopne kolone pete ameriške armade se bližajo Valmontoni in casilinski cesti od Ardeno. Nemško poveljstvo je zagotovo nadaljnje divizije v boj, da ustavi prodiranje zavezniškov proti Rimu.

Uradni komunikacije, objavljen danes jutraj, omenja nove zavezniške zmage na ozemlju pri Cernanu. Čete osme armade so v akciji v dolini ob reki Liri.

Francoska armada, katere poveljnik je general Alphonse Juin, je okupirala Amaseno, 13 milj severno od Terracina, in okupirala San Stefano. Inicijativa v operacijah je v zavezniških rokah v vseh krajih italijanske fronte.

London, 29. maja.—Poročilo iz Vichya, Francija, pravi, da so Rusi začeli novo ofenzivo na zahodni fronti. Poročilo ne omenja detajlov.

Moskva poroča, da so ruski letalci metali bombe na nemške parnike na Barenškem morju v bližini Norveške, ki so potopili tri parnike, šest pa poškodovale.

Neapel, Italija, 27. maja.—Zavezniške sile potiskajo Nemce nazaj v prodiranju proti Rimu na obeh koncih italijanske boje črte. Oddelki pete armade, ki so navezali stike z glavno fronto, so okupirali Cisterno, prodrli osem milj daleč in presekali dve glavni cesti na severozahodni in zapadni strani Cisterne.

Osmo britska armada, ki operira na severu, je zasedla Aquino in Piedimonte, glavni trdnjaviški točki v Hitlerjevi črti, dočim so kanadske čete ustanovile mostišča v dolini ob reki Liri, 13 milj zapadno od Cassina.

Cisterna, glavna nemška trdnjaviška točka pri Anziju, je padla po štiriurni ljuti bitki, v kateri je bilo mnogo Nemcev ubitih in ranjenih. Ameriške pehotne in oklopne enote so naskakovale mesto tri dni.

Drugi oddelki pete armade so okupirali Littorio, mesto na pontinskem močvirju, skoro brez odpora s strani sovražnika. Nemci so se umaknili v hribe. Glavni stan poroča, da so zavezniški letalci razbili in poškodovali čez 1750 nemških motornih vozil v zadnjih 48 urah. Število ujetih Nemcev od začetka ofenzive je naraslo na 14,000. V zadnjih 24 urah so zavezniški ujeli 2600 sovražnikov, med temi poveljniki nemškega pehotnega polka in člani njegovega štaba.

Francoske čete so v akciji v gorju na severni strani Terracine, pristanišnega mesta. Okupirale so goro Vaglio, severozahodno od Pica, in več drugih strateških točk.

Ameriške pehotne in oklopne kolone potiskajo Nemce iz Velitrija, zadnje trdnjaviške točke v bojni črti, 16 milj pod Rimom. Zavezniško poročilo pravi, da so Nemci že potegnili topniške oddelke v hribe v ozadju mesta.

Avery uprizoril sedečo stavko

Taylor nastopil pred kongresnim odsekom

Washington, D. C., 27. maja.—Kongresnik Ramspeck, načelnik odseka, ki vodi preiskavo glede legalnosti zasege lastnine Montgomery Ward & Co. v Chicagu po federalni vladi, je dejal, da je na podlagi odseku predložene evidence prišel do zaključka, da je Sewell Avery, načelnik odbora direktorjev, uprizoril sedečo stavko.

Ramspeck je izrekel to opazko po zaslišanju Waynea C. Taylorja, trgovskega podtajnika. Slednji je dejal, da je naletel na veliko opozicijo s strani Averyja in drugih uradnikov, ko je prišel v Chicagu, da zaseže lastnino kompanije na podlagi Rooseveltove odredbe.

"Avery in drugi uradniki sploh niso hoteli kooperirati z menoj," je rekel Taylor. "Avery je zavzel stališče, da Roosevelt ni imel oblasti glede zasege lastnine in da se ne bo umaknil iz svojega urada. On in drugi uradniki niso hoteli izročiti rekordov in dati informacij federalnim uradnikom, ko so ti prevzeli kontrolo nad lastnino. Zavzeli so stališče, da so oni več kot federalna vlada."

Zaslihanje je bilo prekinjeno potem, ko je Taylor pojasnil ozadje zasege lastnine kompanije. Obnovljeno bo 6. junija in takrat bo odsek zaslišal Averyja. Naslednji dan bodo nastopili pred odsekom uradniki unije Retail, Wholesale & Department Store Employees.

Unija pristaniščnih delavcev se odpovedala stavkam

San Francisco, Cal., 27. maja.—Unija pristaniščnih in skladiščnih delavcev, članjena v Kongresu industrijskih organizacij, se je odpovedala stavkam v vojnem času. Predsednik unije je Harry Bridges.

RUSIJA BO PRIZNALA FRANCOSKI NARODNI ODBOR

Churchill in Roosevelt informirana o namenu

VAŽNA POSVETOVANJA V LONDONU

London, 27. maja.—Iz zanesljivih virov se doznava, da se je sovjetska Rusija odločila za priznanje francoskega narodnega odbora kot provizorične vlade Francije. Sedež tega odbora je v Alžiru in predsednik je general Charles de Gaulle.

Dalje se doznava, da je Moskva informirala premijerja Churchilla in predsednika Roosevelta o svojem namenu. Trdi se, da je Churchill apeliral na Rusijo, naj odloži priznanje De Gaullova odbora toliko časa, da Washington revidira svoje stališče glede statusa odbora kot provizorične vlade.

Churchill je v svojem govoru v parlamentu, v katerem je orisal zunanjo politiko svoje vlade, naznanil, da bo general De Gaulle došel v London, kjer bo imel važne razgovore o situaciji. Pričakuje se, da pride tja prihodnji teden.

Raztegnitev sovjetskega priznanja francoskega odbora se ne smatra za revizijo stališča Moskve. Rusija je že v avgustu preteklega leta, ko sta se Velika Britanija in Amerika obotavljali glede priznanja De Gaullova odbora kot vlade osvobodjenih francoskih kolonij in poseščin, naznanila, da smatra odbor za reprezentanta interesov francoske republike.

Po poročilih, ki krožijo v Londonu, je Moskva namignila, da bo odložila priznanje De Gaullova odbora le za omejeno dobo. Očitno je, da zavzema drugačno stališče napram odboru kot Velika Britanija in Amerika. Trdi se, da je ameriški pritisk odgovoren za stališče, ki ga je zavzel Churchill napram francoskemu narodnemu odboru. Prestiž Amerike je bil omajan kot posledica Manchester Guardian in drugi liberalni in delavski listi ostro kritizirajo Churchillovo stališče napram francoskemu odboru.

Stavke obnovljene v Detroitu

Protest proti odstavitvi uradnikov

Detroit, Mich., 27. maja.—To mesto je še vedno središče stavk. Avtna unija CIO je obnovila divje stavke v tovarnah Chrysler Motor Corp. in vozniki nadaljujejo stavko proti pekarnam.

Besednik Chrysler Corp. je dejal, da so piketi preprečili 1500 delavcem vrnitev na delo, dočim je unijski zaupnik izjavil, da je bil obrat ustavljen kot posledica spora, čigar ozadje je slično onemu, ki je povzročil ustavitve obrata v šestih tovarnah.

"Mi obsojamo odstavitev uradnikov unije po eksekutivnem odboru UAW," je dejal. "Zahtevamo preklic odstavitev in ponovno uposlitev onih delavcev, katere je korporacija odslovila."

Okrog 1600 delavcev, članov unije Gas, Coke & Chemical Workers, še stavka proti Parke, Davis & Co. Procesiranje "penicilina," krvne plazme in cepil je bilo ustavljeno zaradi stavke.

Ljute bitke v Jugoslaviji

Nemci in četniki v defenzivi

London, 27. maja.—Ljute bitke so izbruhle v več krajih jugoslovanske fronte in mnogo Nemcev je bilo ubitih in ranjenih, pravi komunikacije iz glavnega stana maršala Tita, poveljnika jugoslovanske osvobodilne armade.

Enote osvobodilne armade prodirajo v Hercegovini in ena brigada je porazila sovražne sile v bitki pri Čemernu ter jih vrгла nazaj do Gačke. Oddelki devetindvajsete divizije so izvršili napade na postojanke sovražnika pri Stolacu ter razpršili 6500 Nemcev in Mihajlovičevih četnikov.

Partizani zadajajo udarce Nemcem in četnikom v krajih ob meji Črne gore in Sandžaka ter v drugih sektorjih, zlasti v zapadni in centralni Bosni, na Hrvaškem in v Sloveniji. Komunikacije pravi, da je sovražnik v defenzivi.

Domače vesti

V torek ne bo Prosveta
Jutri, 30. maja, je spominski praznik in Prosveta tega dne ne izide.

Oblaki
Chicago, 27. maja.—Dne 26. t. m. so obiskali gl. urad in uredništvo Prosvete Frank Pechnik, Cicero, Ill., Joe Krasovich, Berwyn, Ill., in vojak Ed. Bernik iz Clarendon Hillsa, ki je prišel na dopust.

Iz Clevelanda
Cleveland, O.—Po kratki boleznij je umrla Agnes Zaletel, roj. Sorec in stara 74 let. Doma je bila iz Kamnika pri Ljubljani, odkoder je prišla v Ameriko pred 40 leti. Zapušča dva sinova, eno hčer in več vnukov.—V bolnišnici je umrla Helen Martinich, stara 84 let. Bila je več let vdova. Zapušča sina, vnuke in pravnuke.—V Gallipolisu, O., je umrl Peter Filipovič, star 39 let. V Clevelandu zapušča očeta, štiri brate in eno sestro.

Podlegel ranam
New Philadelphia, O.—William in Theresa Pongratz sta dobila poročilo od vojnega urada, da je njun sin Frank umrl za ranami, katere je dobil v bitki z Japonci 27. aprila na Hollandiji, Nova Gvineja. Bil je star 20 let in član društva 484 SNPJ. V armado je šel 23. januarja l. 1943. Zapušča starše, štiri brate (tri pri vojakih) in dve sestr.

Novi grobovi
Chicago.—Umrla je Mary Kucic, stara 35 let. Zapušča starše in dve sestri.

West Pullman, Ill.—Po dolgi bolezni je umrla Mary Poje, stara 60 let. Zapušča moža, pet sinov, ki so vsi v ameriški oboroženi sili, pet hčera ter šest vnukov in vnukinj.

Forest City, Pa.—Umrl je rojak Anton Janežič, ki je bival tu 41 let. Zapušča ženo in 14 otrok. Trije sinovi so pri vojakih na drugi strani morja. Zapušča tudi dva brata, enega tu, drugega pa v Conemaughu, Pa.—Dalje je umrl Anton Sever, star 61 let. Zapušča ženo, štiri sinove, ki so vsi pri vojakih, štiri hčere in tri vnuke.

ADF nima kandidata, pravi Green

Cumberland, Md., 27. maja.—William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, je dejal, da njegova organizacija ni zagotovila podpore nobeni politični stranki in ne kandidatom, skrbela pa bo, da se vsi člani udeležijo novembrskih volitev. "Mi ne skušamo diktirati članom unij ADF, kako naj volijo," je rekel. "Zanašamo se na njihovo razsodnost in sposobnost pri odločevanju o važnih vprašanjih."

Cez 150 ljudi se zastrupilo z živili

Chicago, 27. maja.—Čez 150 ljudi, med temi mnogo vojakov, se je zastrupilo s pokvarjenimi živili, katere so zavžili v restoracijah John R. Thompson Co. Odpeljani so bili v bolnišnice. Zdravniki upajo, da jim bodo rešili življenje.

Eksplozija streliva v Pearl Harborju

Pearl Harbor, Havaji, 27. maja.—Več ljudi je bilo ubitih in ranjenih pri eksploziji municije. Pripetila se je pri nakladanju municije na parnike. Drugi detajli niso bili razkriti.

Rusi potopili štiri nemške parnike

London, 27. maja.—Radio Moskva poroča, da so sovjetski letalci potopili štiri nemške parnike, med temi dva transporta, na Barenškem morju. Na frontah je še vedno odmor.

EDEN POJASNIL STALIŠČE ANGLEŠKE VLADE

Politična in vojaška kooperacija med vladami

VLOGA FRANCIJE V EVROPI

London, 27. maja.—Besednik vlade so orisali nov svetovni red v parlamentu in lordski zbornici v teku debate o zunanjih zadevah, katero je odprl premier Churchill s svojim govorom, zaključil pa zunanji minister Anthony Eden. Kakor Churchill, tako se je tudi Eden izrekel za ustanovitev svetovne organizacije, ki naj bi preprečila obnovo agresije po Nemčiji in Japonski. Ta organizacija naj bi razpolagala z oboroženo silo, da bo lahko vzdrževala in ščitila mir po zaključku sedanje vojne.

Eden je dejal, da je potrebna tesna politična in vojaška kooperacija med Veliko Britanijo, njenimi dominijoni, Ameriko, sovjetsko Rusijo in Kitajsko za doseg namenov. "Svetovna organizacija mora imeti zaslonbo v policijski sili," je dejal. "Razgovori glede ustanovitve take organizacije so v teku in napredujejo celo v atmosferi bližajočih se bitk, ki bodo odločile ne samo usodo Evrope, temveč vsega sveta."

Zunanji minister je poudaril, da so Velika Britanija, Amerika in Rusija prevzele vodilno vlogo v gibanju za ustanovitev svetovne organizacije, ampak to ne pomeni, da hočejo diktirati vsemu svetu. Diktatura treh vele-sil bi izzvala nove komplikacije in konflikte. Velika Britanija je za kooperacijo z Rusijo, ne pa za sovjetsko dominanco Evrope.

"Velika Britanija ima oporo pri vseh dominijonih," je rekel Eden. "Članice svetovne organizacije postanejo Amerika, Rusija, Kitajska in druge države v okviru Združenih narodov. Britska diplomacija je dosegla velike uspehe v prizadevanjih za ustanovitev svetovne organizacije."

Eden je dal zagotovilo, da bo Velika Britanija skrbela, da bo Francija po osvoboditvi prevzela pozicijo, katero je izgubila, kot voditeljica v kulturnem in političnem življenju Evrope.

Invazija Evrope to poletje

Nov sestanek med Rooseveltom in Churchillom

Washington, D. C., 27. maja.—Predsednik Roosevelt je na konferenci s članikarji napovedal, da se bodo pričele velike vojne operacije v Evropi to poletje. On je v svojih prejšnjih govorih in formalnih izjavah omenjal priprave glede invazije Evrope in ustanovitve druge fronte, toda izognil se je diskuzijam o največjih vojaških operacijah v zgodovini.

Prvič je Roosevelt naznanil, da se pripravljajo invazija v tem poletju. Rekel je, da je za to, da se prihajajoča ofenziva imenuje osvoboditev, ne invazija, ker priporočajo tudi washingtonski listi. Osvobodjena bodo ljudstva dežel, katere je okupirala nemška oborožena sila. Vse zavezniške priprave se vodijo v tej smeri.

Roosevelt je izjavil, da pričakuje, da se bo ponovno sestal s britskim premierjem Churchillom. On ni hotel razkriti, kdaj in kje se bo sestal s Churchillom.

Rezultat delavske politične akcije.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co. \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$8.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Militaristi hočejo svoje

Kljub temu, da je po raznih poročilih dovolj delovnih moči v deželi, militaristi še vedno pritiskajo na kongres, naj sprejme zakon za obvezno delo. Popustili so toliko, da zdaj več ne zahtevajo "draftanje" vseh delavcev do 65. leta starosti in žensk do 50. leta. Zdaj bi se zadovoljili s tem, da bi kongres sprejel zakon obveznega dela za vse moške od 18 do 45 let starosti.

Zanimivo je, da več ne nastopajo z argumentom, da primanjkuje delavcev za vojno produkcijo. Zdaj se skrivajo za hrbet vojakov in argumentirajo, da bi tak zakon potolažil baje zelo razjarjene vojake na frontah širom sveta. To, da bi bili podvrženi obveznemu delu in oblečeni v železni topi regimentacije vsi moški v civilu do 45. leta starosti, to bi po zadržanju raznih militaristov zelo dobro vplivalo na vojaško moralo.

Za deželo, ki se toliko ponaša s svobodo in demokracijo, ki je toliko privezana na "svobodno podjetništvo," je to zelo čuden argument. Nekaj je nekje narobe, bodisi z glasniki militarizma, ki prihajajo na dan s to zahtevo, ali pa z ameriško vzgojo. Ako je med ameriški fanti v službi Strica Sama res slaba morala zato, ker dežela ni osedlana z zakonom obveznega dela, kakor so na primer totalitarne države, tedaj je nekaj narobe z vzgojo teh fantov, z njihovimi pojmovanjem demokratičnih načel in tradicij dežele.

Ampak najbrže je tukaj nekaj narobe s kapitalistično propagando, ki dnevno skozi mesece in leto za letom hujska ne samo vojake, marveč vso javnost proti organiziranemu delavstvu. Ta propaganda je zelo velika tudi med vojaštvom, posebno pa med vojniki v tujini, ki slišijo le eno plat zvona. Ni dolgo, ko smo čitali, da ta propaganda tudi med vojniki postaja — bumerang. S pacifičnih otokov, kjer se ameriški fantje bore in umirajo po džungli, smo čitali več poročil in vojaških pism, v katerih je rečeno, da so mnogi vojniki siti te enostranske protidelavske propagande in zahtevajo objektivna poročila, ali pa propagando z obeh strani, da si potem sami napravijo sodbo.

In najbolj objektivna poročila so — o količini ameriške vojne produkcije, ki je tako velika, da si kaj takega ni mogel predstavljati pred Pearl Harborjem noben ekonom ali produkcijski veščak. Amerika je v produkciji dvakratno prekosila sama sebe. Ameriški tehniki in delavci so pokazali v tej vojni, kaj so zmogni.

Najzanimivejši pri vsem tem pa je, da je dežela dosegla vso to ogromno produkcijo, ne s svojimi najboljšimi delavci, marveč v veliki meri s starejšimi ženami in delavci, ki so bili pred vojno pahnjeni na industrijsko smetišče. Najboljše delovne moči so v oboroženi sili, nad enajst milijonov.

Vse to da veliko misliti. Kaj se na primer zgodi, kadar se ti milijoni najprejrejših fantov in mož povrnejo zopet v civilno življenje? Ali bo velik del te ogromne produktivne sile zopet obsojen na brezposelnost in na vse, kar je s tem v zvezi? Pod sistemom "svobodnega podjetništva" — monopolističnega kapitalizma — sigurno.

Toda vrnimo se k predmetu: k zahtevi militaristov, da kongres sprejme zakon obveznega dela za vse moške do 45. leta starosti, ki so podvrženi vojaščini. Tik pred svojo smrtjo je mornarični tajnik Knox poklical v Washington okrog 50 vodilnih tovarnarjev in jih na tajnem sestanku skušal pridobiti, da bi odprto podprli ta zakonski osnutek. Uspeha ni imel.

Pred nekaj dnevi pa je prišel pred senatni odsek za vojaške zadeve njegov naslednik James V. Forrestal, kakor tudi Robert P. Patterson, podtajnik vojnega departmanta, načelnik vojne produkcije Donald M. Nelson in podadmiral Thomas L. Gatch. Vsi štirje so zahtevali raztegnitev militarizma na vse delavce do omenjene starosti. Argumentirali so, kot že omenjeno, da je tak zakon potreben za "izboljšanje morale" med vojaštvom.

Taka je logika militaristov. Vsa dežela naj se spremeni v eno samo ogromno vojašnico in se podvrže vladni militaristov. Tako se gradi in utrjuje — "demokracija" ...

In kako je z delovnimi silami? National Industrial Conference Board, podjetniška organizacija za gospodarsko raziskavo, je nedavno poročal tole: "Razen sezonskih potreb za poljedelske delavce je tekoča bilanca med zahtevami in razpolaganjem delovnih moči v boljšem stanju kot kdaj prej, odkar se je začela vojna." Z drugo besedo: delovnih moči ne primanjkuje v deželi.

Isto poročilo omenja, da je bil dosežen višek uposlenosti v industriji lanskega julija; uposlenost izven poljedelstva je znašala omenjenega meseca 43.000.000 delavcev. Od takrat je uposlenost v tovarnah padla 200.000, v gradbeni industriji pa za 750.000 delavcev. In ta tok se nadaljuje, kajti vojna produkcija je dosegla višek in v mnogih kategorijah vlada znižuje svoja naročila. Po najnovejšem poročilu iz urada vojne produkcije pa od oktobra pada uposlenost za 100.000 delavcev na mesec.

Redukcije vojnih naročil znašajo zdaj poldrugo milijardo dolarjev mesečno. Prav te dni smo čitali, da ustavita produkcijo bojnih letal dve veliki Brewsterjevi tovarni na vzhodu — prva v New Yorku, druga v Pennsylvaniji. Okrog 15.000 delavcev bo vrženih na cesto. Vojni department je preklical kontrakt, ker je produkcija bojnih letal večja kot pa potreba.

Kljub temu pa militaristi z administracijo vred še vedno zahtevajo osedlanje dežele z zakonom prisilnega dela. V resnici je to le nezdrav simptom, ki kaže, v katero smer plove vladna politika. Vojna je ustvarila in pognala v tir reakcionarne sile, ki nameravajo osedlati deželo s sličnim militarizmom, kakršnega so ustvarili pruski junkerji in militaristi. Te sile delujejo tudi na to, da kongres sprejme zakon za obvezno vojaščino in veliko stalno armado tudi v mirnem času. O tem spregovorimo ob drugi prilici.

Glasovi iz
naselbinVSAKA NASELBINA
POTREBUJE SVOJ DOM

Madison, Ill. — V naslednjih vrsticah bom zopet omenil potrebo društvene dvorane ali doma. Vsem je znano, kaj pomeni dom posamezni družini. Med našimi slovenskimi priseljenci, ki so prišli v Ameriko pred 30, 40 in 50 leti, se ne bi mogel ugotoviti odstotek rojakov, kateri nimajo svojih domov, vendar se lahko reče, da jih je mnogo. Navadno se je zgodilo tako, da se je družina naselila v naselbinu, kjer je bil kruh in zaslužek ter si najela stanovanje, ki je stalo morda od 20 do 40 dolarjev na mesec. Družina plačuje tako vsoto pet, sedem ali deset let, kar znese že precej. Mi na primer živimo v eni hiši že sedem let in plačamo 30 dolarjev na mesec, torej smo plačali skupaj že \$2520, ampak tista hiša je manj vredna. Iz tega sledi, da vsaka družina, ki ima svoj dom, ve, da dela zase.

Kar velja za lastni dom posamezne družine, velja tudi za skupni društveni dom. Dom posamezne družine je vreden \$3000 ali več, kakaj pa ne bi bilo mogoče, da bi 50 članov zmoglo društvenega doma za vsoto \$5000. Seveda, naselbine, ki imajo več družtev in sporedno tudi več članov, si kajpak lahko zgradijo dražji dom, ki odgovarja njihovim razmeram. V nekaterih naselbinah imajo od 200 do 300 članov in tudi več. Podpisani je prepričan, da se primeren društveni dom izplača imeti, treba pa je gledati, da dom takoj začne prinašati dohodek.

Dalje je treba skrbeti za sport, za katerega se naj zavzamejo stari in mladi. To se naj vrši skozi vse leto, tako da postane več življenja in živahnosti. Družstva, ki imajo oziroma bi morali imeti od 6 do 12 aktivnih članov, kateri se bi zavzeli, da se ideja uresniči, bi lahko dom zgradili v enem letu, izplačila pa se bi vršila sporedno.

V naselbini, kjer je nekaj trgovcev, je to lahko razumljivo, kajti večini je znano, kaj dom ali dvorana pomeni. V ta namen bi prispevali posamezniki lepo število dolarjev, poleg tega pa bi društva prispevala od 50 in več dolarjev.

Vsaka naselbina, kjer živijo Slovenci, bi morala imeti svojo dvorano ali dom. In če se za tako podvzetje zavzame 9 do 12 oseb, ostali pa so pripravljeni pomagati, tedaj je dom lahko v doglednem času zgrajen. Danes je najprimernejši čas, da se zbira fond za zgraditev dvorane, katera se lahko postavi takoj potem, ko se bo nudila prva prilika.

Naj ponovim, da je skupni dom potreben v vsaki naselbini. Na naraščajo potrebuje domovih prostorov, v katerih se lahko sestaja in se vršijo zabave. Skupni dom nudi mladini, da se shaja v svojem lastnem domu, namesto da se zabava po tujih dvorinah. Zakaj se ne bi zabavala v svoji dvorani?

Da se uresniči ideja za zgraditev društvenega doma, ni treba nič drugega kot dobre volje in skupnega razumevanja. K te-

mu se lahko veliko pripomore z dopisi v Prosveti. Z dopisi in drugače se lahko organizira uspešna kampanja, da se pride do zaželenega cilja.

Joseph Jambrovich, 250.

NAŠA NASELBINA IN
NAŠE AKTIVNOSTI

Slickville, Pa. — Ta naselbina mi je znana že precej let, ampak še bolj sem jo spoznal v zadnjih par letih, odkar živim tukaj. Njeno prebivalstvo je raznih narodnosti, ki se dovolj dobro med seboj razumejo. Ta naselbina ima štiri cerkve štirih različnih ver. Tukajšnji velik roj, last družbe Bethlehem Steel, je izčrpan, so pa še drugi rovi, ki jih lastujejo druge družbe. Veliko delavcev dela v tovarnah in se vozijo z busom in z avti na delo.

Pred kratkim so postavili spominsko ploščo z imeni fantov, ki služijo strica Sama. Teh je sedaj okrog 200, med njimi okrog 25 slovenskih fantov. Dobro sem si ogledal ploščo in sem si mislil, da je gotova skupina ljudi, ki skrbijo, da se na ta način počasti naše vojake. To je pač nekaj drugega, česar še večje naselbine nimajo. Slišal sem tudi, da nameravajo kupiti dom za vojake, čim se vrnejo iz vojne. V ta namen bi zbrali že tri tisočake. Fantje bodo lahko rekli, da jih lomaka naselbina ni pozabila. Ljudi tajnica društva 379 SNPJ je aktivna na njihovih prireditvah, ker želi, da bodo fantje zadovoljni, ko pridejo domov.

Dne 31. januarja sem se udeležil seje postojanke št. 25 JPO-ŠS za okraj Westmoreland s sešezem v Claridgu. Seja je bila polna pričlovek. Slišali smo zrna poročila. Omenil sem, da je morda kaj nabralo po naselbinah. Alex Škerlj je rekel, da jo on prišel k meni, da bova poskusila nekaj nabrati. On je blaginjak te postojanke.

Dne 20. februarja sva šla z rojakom Škerljem okrog rojakov inabrat prispevke v korist JPO. Jarovali so sledeči: Frank Cvelj, 15, Joseph Dvojak \$10; po \$5 Martin Raspet, Mary Repovž in Alex Škerlj; Frances Dvojak \$4; po \$2 Louis Pirman in Joseph Globokar; po \$1 Andy Rasperger, Frank Kurent in Terezija Zupančič. Za postojanko št. 18 SANS, Export, Pa., so darovali sledeči po \$1: Andy Rasperger, Frank Kurent in Terezija Zupančič. V Delmontu, Pa., so darovali za JPO sledeči: John Gazboda \$5, Lucija Spohar \$2 in Frances Jelovec \$1. Obiskala sva še par drugih rojakov, a jih ni bilo doma. Terezija Zupančič spada po Delmont.

Nisem mislil, da bi imela toliko uspeha. Vsi niso prispevali, večina pa se je odzvala. Seveda, dobijo se posamezniki, ki imajo razne izgovore, ampak to naju ne plaši. Ujudno sva prišla in uljudno odšla. Prispevalci pa prosiva, naj nama oproste, ker se je to poročilo precej zakasnilo. Vsota je že v glavni blaginji. Iskrena hvala vsem za prispevke v imenu tistih, za katere sva nabirala.

Joseph Paulich.

POROČILO ZASTOPNIKA

Hermine, Pa. — V mojem predzadnjem dopisu, v katerem omenjam West Newton, sem menda nerazločno zapisal nekatera imena, na primer ime rojakinje Shink, ne Slink, v Keystone imé rojakinje Ropey, ne Roney, v Darragu pa se Jožetu Moharju ne bo treba več pečlati, ker se je njegov sin oženil z Boltesovo hčerko, torej imata oče in sin kuharico. V Versailles sem prenočil pri Finkovih. V mojem zadnjem dopisu pa sem menda pozabil omeniti, da sta zakonika Milharčič iz Pleasant Valleyja darovala štiri copake za križano Slovenijo, Tone Potisek in njegova družica v Curtisvillu pa sta dala dva dolarja. Iskrena hvala obema družinama.

Pred kratkim sem zopet obiskal Homer City in sem prodal 15 izvodov Majskega glasa, Prosveto pa sta ponovila rojaka Koren in J. Penko. Tam imajo svoj dom, ki služi le za seje in veselice, sedaj pa nameravajo ustanoviti klub. Rojakinja Vidrih je pred meseci tako nesrečno padla, da se še sedaj ni dobro pozdravila. Iz Homerja je odšlo v armado mnogo fantov in tamkajšnji rojaki razsodno prehtavajo vojne razmere.

Nazajgrede sem se ustavil v Prenajzaru v bližini Blairsvilla in obiskal sem Primožičeve, ki so ponovili Prosveto in kupili M. G. Obiskal sem tudi Debelakove na farmi in sem izvedel žalostno novico, da je rojakinjo Resnik iz Hostetterja v latrobski bolnišnici zadeli mrtvoud. Debelakovi so me peljali tja, ampak prišli smo neprepozno, pri vratih pa smo srečali Resnikovo družino, ki nam je povedala, da ne pustijo nikogar več v bolnišnico, ker je bilo že devet zvečer. Želim ji, da bi kmalu okrevala. Eden Debelakov sin je pri padalcih (parašutarjih) nekje v Avstraliji, drugi pa je še v Ameriki, ako se ne motim.

Tisti večer sem prenočil pri Fradelovih v Latrobu. Videl sem sliko njihove hčerke Jean, ki jo je poslala iz Anglije, kjer služi kot bolničarka poročnica. Tudi eden njihov sin je v Angliji, drugi pa v Ameriki, ki vežba piloti. On je v civilnem življenju imel svoje lastno letalo. Fradelovi otroci, zlasti pa hčerke, znajo tudi slovensko pisati. Videl sem pismo njihove hčerke, ki je poročena s Hribarjevim fantom, ki je učitelj na državnem kolegiju za rudarsko inženirstvo. To je pač nekaj lepega, da se otroci naučijo jezika svojih staršev tudi v pisavi. Tudi Banov Stanley zna pisati po slovensko; tudi on je nekje čez lužo. Njegova mati je ponovila Prosveto, tako tudi Ark na Whitneju, dočim so nekateri drugi kupili M. G.

Spotoma sem se ustavil pri Johnu Leskovcu pri Irwinu in na vratih sem prvega srečal njegovega sina, ki je baškar prišel na dopust. On je ground mehanik pri raznih bombnikih in je izvežbal že osem tisoč vojakov, kar pač niso mačje solze. Albin Sladič je ponovil Prosveto, v Yukonu pa stari Jelovec, ki je oldtajmar in ima štiri člane v družini. On je prišel v Ameriko eno leto pred menoj in je tukaj 42 let. Nanovo je naročila Prosveto rojakinja Marvč skupaj z gostiteljem Bolnarjem. Tudi v Yukonu sem prodal 20 izvodov M. G. Rupnikovi hčerki, mladi ženi Mačkovska, pa sem prodal knjigo My Native Land. Prav je, da ljudje čitajo. Pred kratkim je neki častnik rekel, da bomo res zmagali z orožjem, ampak mir bo treba izvojevati s peresom.

Časi se naglo spreminjajo. Kdo bi sanjal na pretekli konvenciji SNPJ, na kateri je bil izvoljen za urednika Prosvete br. Molek, da ga bodo prisilili v resignacijo par let pozneje. Ako bi kdo takrat kaj takega prerokoval, bi mu rekli, da je bedak. In vendar se je to zgodilo. Ko je svojočasno br. Alesh pisal, da bo treba dati zadevo na splošno glasovanje, ali pa naj urednik resignira, sem mislil, da se je France šalil, sedaj pa vidim, da je mislil to, kar je pisal. Podpisani je tudi protestiral proti prisilni in sprejeti resignaciji po gl. odboru, ampak protest ni bil upoštevan.

Pred kratkim sem predložil resolucijo pri federaciji v prid br. Molka in proti prenehanju koraku gl. odbora. Ponovno

Pevke in igralko v igri "Viva Manana," katero je priredila unija United Electrical, Radio & Machine Workers (CIO) v Lynnu, Mass.

bo predložena na julijski seji. Simpatije so na Molkov strani povsod, kamor pridem; pa ne samo v Penni, ampak tudi v Ohio in W. Va. Politika s tem v zvezi je rojakom dobro znana. Molek je delal celih 28 let za SNPJ in njeno glasilo, delal pa je tudi za delavsko gibanje. Špetir je prišel zato, ker ni hotel pisati v prilog totalitarizmu, ki se izvaja v nekaterih državah. Podpisani je prepričan, da brat Molek ne bo nikdar zavrgel svojega prepričanja, pa naj se zgodi kar se hoče. Toliko zaupanja imam v Molka. Vsa obrekovanja proti njemu so navadne izmišljotine. Ljudje, ki so pomagali izriniti Molka od dela in so zanesli v gl. odbor spor proti njemu, so le žrtve pritiska od gotovih ljudi, o katerih se ti niti ne sanja, da ti želijo slabo. Zakulisna politika je najbolj nesrečna politika za delavski razred. V mnogih slučajih se zariše sovražstvo tudi v dobro organizacijo. To podpisani dobro razume, ker je imel že izkušnje.

Bratje in sestre, podpisani nimam ničesar proti sedanjemu uredniku, ampak, če dovolimo, da se br. Molku naredi krivica, bo v par letih, ako ne prej, enaka usoda zadela tudi sedanjega urednika, ako se bo držal predpisanih smernic in načel; ako bodo odklonili kompromise, bodo principi tako trpeli, da bodo kmalu pohojeni. Med nazadnjastvom in svobodno mislijo je prepad prevelik, da bi mogli skupaj voziti. Pri nas gradimo na znanstveni podlagi, v nasprotnem taboru pa je vse zgrajeno na pesku in lažeh. Mi smo na strani resnice in pravice, kar nas je br. Molek vedno učil, le to je žalostno, da vse to tako radi prehitro pozabimo.

Sedaj je svet v silni zmešnjavi. Hitlerji, Mussoliniji, Stalini in Brozoviči so ljudem zmešali glave, ampak ne vsem. Ti cirkuski klovnji predstavlja Kalvarijo, ampak velike mase so jim verjele, trpljenje pa si naj sami sebi pripišejo. Podpisani ni nikdar verjel v Mojzese, ker so nemočeli. Posameznik je kaplja vode v morju. Noben diktator se ne bi mogel vzdržati na krmlilu niti 24 ur, ako ne bi imel uprežene mase za seboj. Čim pa se ta masa zave, da je moč v nji sami, da lahko obračuna s tiranim, tedaj vrže diktatorja na stran, potem izgubi vsak Mojzes sedanje dobe vso moč.

Bratje in sestre, naš Ivan Molek je vedno pisal in učil v tem smislu, zato zasluži, da mu vrnemo dobro zaslužno čast in prejšnje delo, ako ga je pri volji sprejeti. Vsa iskrena zastopnik — Tone Zornik.

ODMEV NA "ŠPIKANJE"
Milwaukee, Wis. — V Prosveti z dne 16. maja sem med drugimi dopisi opazil tudi dve koloni dolg dopis, ki ga je napisal br. Joseph Snoy. Jože je dober fant, poznam ga že mnogo let. On se rad prišteva k demokratičnim socialistom, ima pa eno lastnost, ki jo sam priznava: v boju za svoje ideje ne vrže puške v koruzo, četudi spozna, da je na napačni poti. Kako se to ujema s principi demokratičnega socializma, je težko razumeti.

Del svojega "špikanja," kakor ga imenuje sam, je naperil proti meni samo zato, ker sem se predrznil pohvaliti v javnosti sedanjo resolucijo pri federaciji v prid br. Molka in proti prenehanju koraku gl. odbora. Ponovno

Del svojega "špikanja," kakor ga imenuje sam, je naperil proti meni samo zato, ker sem se predrznil pohvaliti v javnosti sedanjo resolucijo pri federaciji v prid br. Molka in proti prenehanju koraku gl. odbora. Ponovno

Zemljevid krajev v južni Italiji, kjer so v teku ljute bitke med saveznic in Nemci.

WHERE THE FUEL GOES

A PURSUIT PLANE, at a cruising speed of 200 m.p.h. requires one gallon of gasoline for every four miles of flight.

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Stano Krašovec

(Nadaljevanje)

"Kam?" je v dvomih vprašal Sanin.

Novikov je skušal, da ga ne bi gledal, in molče prekladal po mizi nekaj drobšč.

"Prijatelj, stradati grem . . . papirje sem dobil . . ." je odgovoril nerodno in se zato jezil nase.

Sanin je pogledal njega, potem kovčeg, potem zopet njega in se je hipoma široko nasmehnil. Novikov je molčal in mehanično spravljal škornje skupaj s steklenimi cevčkami. Bolelo ga je v srcu in čutil se je popolnoma in mrko osamelega.

"Če boš tako skladal," je pripomnil Sanin, "boš prišel brez škornjev in brez cevčk."

"A . . ." je izgovoril Novikov in se v naglici ozrl na Sanina; njegove oči, polne solz, so govorile: "pusti me . . . saj vidiš, da mi je težko!"

Sanin je razumel in molčal. Skozi okna je že plaval v sobo sanjavi poletni mrak in nad lahko zelenim vrtom je ugasnilo kristalno jasno nebo.

"Po mojem pa," je začel Sanin in obmolnil, "namesto da bi šel vrag ve kam, bi se rajši oženil z Lido!"

Novikov se je nenaravno hitro obrnil k njemu in je hipoma drgetal po vsem telesu.

"Prosil bi te . . . opusti te neslane šale!" je zavpil z donečim glasom.

Jek njegovega glasu je odletel na sanjavi, hladni vrt in je nenavadno zadonel pod tihim drevjem.

"Zakaj si vzrožil?" je vprašal Sanin.

"Poslušaj . . ." je hripavo izgovoril Novikov; oči so mu postale okrogle, obraz pa ni bil prav nič podoben istemu dobremu in mehkeemu obrazu, ki ga je poznal Sanin.

"Ti misliš še ugovarjati, da ne bi bila ženi-tev z Lido sreča?" se je veselo smehljalo Sanin samo v kotu oči.

"Nehaj!" je zavpil Novikov, opotekel se je, kot da bi bil pijan, se vrgel proti Saninu, pograbil prav tisti neosnaženi škorenj in z vso neznano močjo zamahnil z njim Saninu nad glavo.

"Mir daj, hudič!" je jezno rekel Sanin in se nehote umaknil.

Novikov je z gnusom zagnal škorenj in se ustavil težko sopeč pred njim.

"Ti si torej hotel mene s stari škornjem!" je očitačo zmajal z glavo Sanin. Smilil se mu je Novikov in smešno se mu je zdelo vse, kar je on napravil . . .

"Sam si kriv . . ." je odvrnil Novikov; hipoma je onemogel in se zmedel.

Tako je zopet začutil v sebi nežnost in zaupanje napram Saninu. On je bil tako velik in miren in Novikov se bi mu kakor majhen deček prikupil in mu potožil, kaj ga je tako trpčilo. Celo solze so se mu prikazale na očeh.

"Če bi ti vedel, kako mi je hudo!" je naglo rekel in se premagoval v grlu in v ustih, da ne bi zajokal.

"Ljubček, jaz vem vse," je prijazno odgovoril Sanin.

"Ne, ti ne moreš vedeti!" je zaupno zavrnil Novikov in se mehanično usedel poleg njega. Zdelo se mu je, da je njegov položaj tako nenavadno težak, da ga nihče ne more pojmiti.

"Pač, vem . . ." je rekel Sanin; "če hočeš, se ti pridruži!" . . . Če ne boš več metal vame starih škornjev, ti bom to tudi dokazal. Ne boš?"

"Da . . . No, oprosti, Volodja," je zbežan zamrmral Novikov in imenoval Sanina po imenu, česar ni storil še nikoli.

Saninu je to ugajalo in zato mu je postala

že želja, da bi mu pomagal in vse poravnal, še močnejša.

"Poslušaj, dragec, midva se bova odkritosrečno pomenila," je prijazno začel in naslonil roko Novikovu na koleno; "saj ti si se spravil na odhod samo zato, ker ti je Lida odrekla, takrat pri Zarudinu se ti je pa samo zazdelo, da je bila tisto Lida."

Novikov je namršil obrvi. Zdelo se mu je, da mu Sanin odpira svežo, neznosno bolečo rano.

Sanin ga je pogledal in si je mislil:

"Ah, ti dobra, neumna žival!"

"Jaz te ne mislim prepričevati," je nadaljeval, "da ni Lida občevala z Zarudinom, tega ne vem . . . in ne verjamem . . ." je hitro dostavil, ko se je ti sam in še celo ne da bi se v spominu kesal, spomniš na celo vrsto takih in še mnogih hujših svojih zapeljevanj."

Novikov ga je pogledal z medlim upanjem. "Njuni odnosi so se začeli tako pred kratkim," je pojasnil Sanin, "da ni moglo biti nič resnega. Posebno če upoštevamo Lidin značaj. Saj ti poznaš Lido."

Pred očmi Novikova je vstala Lida, taka, kot jo je poznal in ljubil: vitko, ponosno dekle, velikih, sedaj nežnih, sedaj grozečih oči, obsenčena s hladno čistostjo kot z ledenim svetniškim sijajem. Zamisljal je in verjel Saninu.

"In četudi bi bil v resnici med njima kakšen navaden pomladanski flirt, je sedaj gotovo vse to končano. In kaj te briga, če se je dalo dekle malce zapeljati, ki je še prosto in si išče svoje sreče, ko se še ti sam in še celo ne da bi se v spominu kesal, spomniš na celo vrsto takih in še mnogih hujših svojih zapeljevanj."

Novikov se je obrnil k njemu in od zaupanja, ki mu je napolnilo dušo, so mu postale oči svetle in prozorne. V njegovi duši se je vnela iskrica, a tako slaba, da bi lahko ugasnila vsak hip, da se je sam bal ubiti z neprevidno besedo ali mislijo.

"Veš, ko bi jaz . . ." Novikov ni povedal do kraja, ker se sam ni zmozel oblikovati tega, kar bi rad povedal; čutil je pa, da mu stopajo v grlu sladke solze ginjenja nad svojo nesrečo in nad svojim čuvstvom.

"Kaj, ko bi?" je rekel Sanin zmagovito s povišanim glasom in z blestečimi očmi. "Samo eno ti lahko rečem, da med Lido in med Zarudinom sploh ni bilo nič."

Novikov ga je zmedeno pogledal.

"Misliš sem . . ." je rekel v grozi, ko je čutil, da ne verjame.

"Neumnosti si mislil," je resnično razdražen rekel Sanin; "mar res ne razumeš Lide? Kakšna ljubezen je bila vendar, to, ko je toliko časa omahovala?"

Novikov ga je zgrabil za roko in ga navdušeno gledal v usta.

Hipoma se je pa polastila Sanina strašna zloba in zdelo se mu je ostudno. Nekaj časa je molče gledal v obraz človeku, ki je postal blažen ob misli, da se ženska, ki se je hotel z njo spečati, ni poprej spečala še z nikomer. Gola mesena ljubosumnost, zarobljena in pohlepna kot gad, je gledala iz dobrih, človeških oči, ki jih je izpremenilo resnično gorje in trpljenje.

"O-o!" je mrko zategnil Sanin in vstal.

"No, potem ti bom to-le povedal: Lida ni bila samo zaljubljena v Zarudina, ampak je tudi imela z njim razmerje in je zdaj noseča od njega!"

(Se nadaljuje.)

Dva moža

Jože Pahor

2

Da, pravica. Tam dol so ubijali, tu so me izpraševali, zakaj smo se bili uprli. Tam so ubite trgali in kose razčetrtenih obešali v večno svarilo po vaseh, tu pravijo, da bi morali kmetje potrpeti. Cesar je hotel kmetom pomagati. Zakaj so začeli pobijati grajsko gospodo? Zakaj rušiti gradove?

In ti si se dal zapeljati prijaznim besedam? je presekala Ilija. Ti si jim verjel? Kramljali si z njimi kakor s prijatelji o bojnem načrtu, o namernih upora, o kmečkih vladah, ki se je imela postaviti . . .

—Moral bi bil sicer na natezalnico!

—Šel bi bil! Ali nisi prisegel, da se nikdar ne umakneš?

—Sodniki so mi prizanesli. Da sem bolan, so rekli.

—Bali so se, da jim umreš na mukah! Nisi razumel tega?

Ilija je govoril trdo, Gušetič je dvignil glavo.

—Oster si, je dejal, ostrejši kot sodniki! Glej, mislil sem na

otroke! V srcu me je zabolelo, če bi ostali sami, če jih ne bi nikdar več videl!

—Tvoji in moji ne bodo zapušteni. Preganjani bodo, a bodo našli tudi zavetja in pomoči. Ne bodo zapušteni, tako so urejene stvari na svetu! Le na-

ma ne more nihče pomagati, če si ne pomagava sama. Iznenaden ga je pogledal Gušetič. Ni razumel njegovih besed.

—Eno samo rešitev imava, je zašepetal Gregorič; v to rešitev verujem še vedno! Beg?

Ameriški vojaki v akciji proti Nemcem v nekem italijanskem mestu.

—Veruješ? se je zavzel Gušetič. Vzlic vsem tem stražam?

—Kljub vsemu! Verujem, kakor si ti malodušen! Prijatelj! Kako malo dni je prešlo od tedaj, ko so se tresli oblastniki pred našimi sekirami, kako malo dni in kako ves drugačen si ti! Tako malo vere je bilo v tvojem srcu? Tako malo moči?

—Glej te stene! je pokazal Gušetič okrog. Glej ta obok! Ilija se je ustavil pred njim.

—Mari nisi obračunal sam s seboj, ko si bil stopil na čelo drugim? je vprašal trdo. Tisti, ki so padli, so bili storili to!

Gušetič je molčal, Gregorič se je zasmilil. Tovarišev obraz je bil bel, brez življenja. Le v očeh se je utrinjala drobna svetloba. Trdovraten žarek upanja je gorel v Gušetičevem srcu še vedno in kljub vsemu.

Ilija je pomislil, potem pa je spet stopil pod okno. Ozrl se je v omrežje, ne solnce ne neba ni bilo več videti. Strmel je navzgor, v železje in je prisluhnil vase. Grenko se mu je razlilo v srcu.

—Miho! je dejal mračno. Povej, ali si prosil usmiljenja?

Gušetič je kašljal in ni odgovoril.

—Povej po pravici! je ponovil Ilija. Kot prijatelju, s katerim si hotel v smrt! Si jih prosil?

—Prosil sem jih! je odgovoril Gušetič.

—Da si to storil? je vzkipeł Gregorič. Vrgel se je naprej in stisnil pesti. Kako si mogel kaj takega?

—Rad bi živel! je dejal Gušetič tiho in kakor da samega sebe obtožuje. Zdaj, ko sem bolan, bi rad življenja! Polja bi rad, ki cvete, gozda, ki šumi! Gričev bi rad, ki se kopljejo v solnce! O Ilija! Ali bova videla še kdaj široki božji svet?

Ilija je molčal. Obrnil se je in naslonil na mrzlo steno. Tovariševa izpoved ga je udarila in mu zmedla misli. Živeti! je kipeło v ječi, od zidov se je odbijalo, izpod oboka je padalo. Živeti! so dihal kamni in je odgovarjalo železo. Živeti! je prosilo vse Gušetičevе telo, ki se je stresalo v zadržanem pokašljevanju in ki je bedno in revno tonilo v polmrak, umirajoča senca.

Ilija je zamahnil, kakor da odbija nasilnika. Sunkoma se je vzravnil, da je njegova postava zrasla do oboka. Srce mu je spreletelo, njegov glas je bil živ, kovina, ki gori.

—Ali jih čuješ, Gušetič? kaj ti kličejo mrtvi? Ali nismo dali življenja? te vprašujejo. Ali nismo poveneli kot prvo cvetje? te vprašujejo. Pod meči smo izkravali, pod konjskimi kopiti, na vešalih smo izdahnili, v vodah smo se zadušili, v ječah smo se izmučili, v ognjih smo zgoreli. Toliko nas je, da ne prešteješ. Šli smo v smrt, ker smo iskali pravico. A ti, Gušetič?

—Največji sem med krivci! Prav! Vem, kaj mi je storiti. Močan sem in široka pleča imam, tako široka, da bi se ruval z viharjem. Nosil bom, kar ste mi naložili! Jaz sem zbiral in podžigal kmete, jaz sem jih vodil v boj, jaz sem odgovoren za vse, kar so storili. Ponosen sem, da ste mi zaupali, ni za korak se ne umaknem. Vedel sem, kaj me čaka, vem, kaj ima priti. Branil te bom, prijatelj, ne boj se, ko bi te le rešiti mogel!

—Ali res? je oživel Gušetič. Vstal je in ponudil prijatelju roko. Vročično je žareł njegov koščen obraz. Čemu si me to-

Pred nami si šel v boj in hrast si hotel biti. Se trs nisi!

—Ilija! je kriknil Gušetič.

—Nisi! je ponovil Gregorič. Pogledj Mogajiča! Pogledj Pasanca, Gubca! Mrtvi so, a sijejo kakor plamenica. Sijejo in bodo sijali!—Vstali smo; res! A bili smo prisiljeni, mera krivic je bila polna. In ti, Gušetič? Ti si šel in si prosil krivnike! Trepetali so, zdaj se krohočejo.

—Kaj naj bi bil storil?

—Vzel bi bil nase! Vse!

—Jaz? je ostrmel Gušetič. In zdaj, ko je vse končano? . . . Komu bo v korist, če me krivniki usmrtijo?

—Ni končano! Mari misliš, da je kri zastoj prelita? Da so zastoj goreli kmečki domovi? Ni končano, čeprav si pred sodniki obžaloval, da smo šli v punt!

—Nisem obžaloval!

—Si! Vsaj z ustnicami! Veš, kaj bi bil moral povedati, ko so te izpraševali? Da si vodil ljudi in ti je samo enega žal! Te ga, da niste do zemlje razorali, kar ste mislili razorati in da niste dosegli, kar ste hoteli doseči! Nisi govoril, Gušetič, bal si se za svoje življenje!

—In ti, je presekala Gušetič razburjen, ti se ne bojiš smrti? Tebi ni do življenja. Kako si govoril ti?

—Kaj je eno življenje, če ga daš za trpeče? Pomiri se, prijatelj! Morda ti bo prihranjen, česar se bojiš! Niso me še zaslišali. Ali veš, kakšno znamenje je, če sem zadnji?

Ilija je obmolnil, Gušetič ga je pogledal.

—Največji sem med krivci! Prav! Vem, kaj mi je storiti. Močan sem in široka pleča imam, tako široka, da bi se ruval z viharjem. Nosil bom, kar ste mi naložili! Jaz sem zbiral in podžigal kmete, jaz sem jih vodil v boj, jaz sem odgovoren za vse, kar so storili. Ponosen sem, da ste mi zaupali, ni za korak se ne umaknem. Vedel sem, kaj me čaka, vem, kaj ima priti. Branil te bom, prijatelj, ne boj se, ko bi te le rešiti mogel!

—Ali res? je oživel Gušetič. Vstal je in ponudil prijatelju roko. Vročično je žareł njegov koščen obraz. Čemu si me to-

rej mučil? Čemu si govoril kot moj najhujši sovražnik?

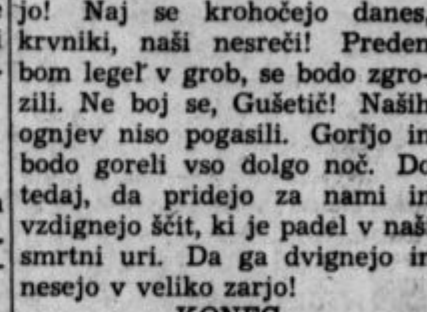
—Moral sem! Tu smo sami—tam so oni! Med nami in njimi ni sprave! Njih gradove smo hoteli zrušiti, njih nasilje in oblast. Pravična je bila naša borba. Okrutno in nečloveško so nas zlomili, v krvi so zadušili naš upor. Zdaj so oni gospodarji, krvavi, besni od sovraštva.

Ilija se je ustavil, kakor da mu je nekaj presekalo misel. Ozrl se je navzgor, v okno. Le malo svetlobe se je še kradlo skozi železje, celica je temnela.

—Nekaj mi pravi, je nadaljeval, ne da bi mogel odtrgati oči od predvečerne luči, nekaj mi pravi, da se ne bom več rešil iz teh zidov. Čuvaj me kakor zlato, prenevarjen sem. Slutim, da me bpo kmalu sodili. A tožnik bom takrat jaz! Tožnik za vse, ki so trpeli in umrli za pravico, za mučene in preganjane, za vse, ki so svojo vero zapečatili s krvjo. Naj se krohočejo danes, krvniki, naši nesreči! Preden bom ležal v grob, se bodo zgrozili. Ne boj se, Gušetič! Naših ognjev niso pogasili. Gorijo in bodo goreli vso dolgo noč. Do tedaj, da pridejo za nami in vzdignejo ščit, ki je padel v naši smrtni uri. Da ga dvignejo in nesejo v veliko zarjo!

KONEC

AGITIRAJTE ZA PROSVETO!

M. SNOWER & CO

361 Chestnut St.

STALNO DELO

"Lathe" mehaniki v mali delavnici

2944 W. Lake St.—prvo nadst.

MOŠKE POTREBUJEMO ZA TISKARSKO PLATE INDUSTRIJO

Vilvarje voska v elektrotipe oddelku.

Prijateljce plat

Operatorje za odtisk prufov

Zavijalce v odpošiljateljskem oddelku.

Moške, ki poznajo mesto, za dohod tevdovažanja s truki in raznašale

Dobra plača, stalno delo.

PONTIAC

812 W. Van Buren St.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

. Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue . . . Chicago 23, Illinois

TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlane \$6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmetu \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdru. države in Kanado \$6.00 Za Chicago in okolico je \$7.50

1 tednik in 4.80 1 tednik in 6.30

2 tednika in 3.60 2 tednika in 5.10

3 tednike in 2.40 3 tednike in 3.90

4 tednike in 1.20 4 tednike in 2.70

5 tednikov in nič 5 tednikov in 1.50

Za Evropo je \$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. družina št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. Čl. družina št.

3. Čl. družina št.

4. Čl. družina št.

5. Čl. družina št.

Mesto Država

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

BOOKS BY LOUIS ADAMIC

My Native Land 3.75

From Many Lands 3.50

Grandsons 2.50

Laughing in the Jungle . . . 3.00

My America 3.75

Native's Return 2.75

Two-Way Passage 2.50

What's Your Name? 2.50

Order from

Proletarec

2301 South Lawndale Avenue Chicago 23, Ill.